

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΕΥΧΟΣ 18 – ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2009

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ

ΚΕΝΤΡΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Τα θέματα που αναλύονται σε αυτό το τεύχος της Οικονομικής Έρευνας και αφορούν έρευνα που ολοκληρώθηκε πρόσφατα στο ΚΟΕ είναι οι επιδράσεις από την αύξηση των συντάξεων των φτωχών νοικοκυριών, η συγκριτική αξιολόγηση του κυπριακού τουριστικού προϊόντος από τους ξένους τουρίστες και η τιμολόγηση του νερού που χρησιμοποιείται στο γεωργικό τομέα.

Η μεταρρύθμιση των συντάξεων που αποφάσισε η κυβέρνηση έπρεπε να γίνει, δεδομένου του μεγάλου ποσοστού φτώχειας που υπάρχει ανάμεσα στους ηλικιωμένους στην Κύπρο. Επίσης, πρέπει να τονιστεί ότι έγινε στοχευμένα και αναμένεται να έχει πολύ θετικά κοινωνικά αποτελέσματα. Όμως, έγινε σε μια χρονικά ακατάλληλη περίοδο, όταν από οικονομικής σκοπιάς οι κρατικές επενδύσεις και η ενίσχυση των ιδιωτικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων είχαν μεγαλύτερη προτεραιότητα από την αύξηση των καταναλωτικών δαπανών. Επίσης, θα πρέπει να ληφθούν μέτρα ώστε να αποφευχθούν παρενέργειες που δυνατόν να προκαλέσουν οι αυξήσεις των κοινωνικών συντάξεων στην προσφορά εργασίας και στην αποταμίευση.

Η ανάλυση της ικανοποίησης των ξένων τουριστών από το κυπριακό τουριστικό προϊόν, όπως προκύπτει από στοιχεία που έχουν συλλεχθεί με ερωτηματολόγια κατά την τελευταία τετραετία, έδειξε ότι σημαντική μερίδα των τουριστών χαρακτηρίζει την Κύπρο ακριβότερη συγκριτικά με άλλους προορισμούς, κυρίως κατά τα έτη 2005 και 2008. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στις περιοχές της Λάρνακας και της Αγίας Νάπας, όπου το υψηλό κόστος σε σχέση με την ποιότητα των προσφερόμενων προϊόντων/υπηρεσιών δεν φαίνεται να ικανοποιεί τους επισκέπτες.

Με δεδομένη τη σπανιότητα των υδάτινων πόρων στην Κύπρο και την υψηλή κατανάλωση νερού στο γεωργικό τομέα, πρέπει να επιβληθεί κατάλληλη τιμολόγηση στο νερό άρδευσης, παίρνοντας υπόψη το κόστος σπανιότητας και το περιβαλλοντικό κόστος της χρήσης νερού. Ωστόσο, τέτοια τιμολόγηση μπορεί να είναι οικονομικά και περιβαλλοντικά αποτελεσματική μόνο αν υπόκειται στην ίδια χρέωση τόσο το νερό που προέρχεται από αρδευτικά έργα όσο και εκείνο που αντλείται από ιδιωτικές γεωτρήσεις. Ανεξάρτητα από τις πρακτικές δυσκολίες αυτής της ορθής τιμολόγησης, γίνεται φανερό ότι η Κύπρος πρέπει να στραφεί σε καλλιέργειες που να είναι συμβατές με τις επερχόμενες κλιματικές αλλαγές.

Σε αυτό το τεύχος:

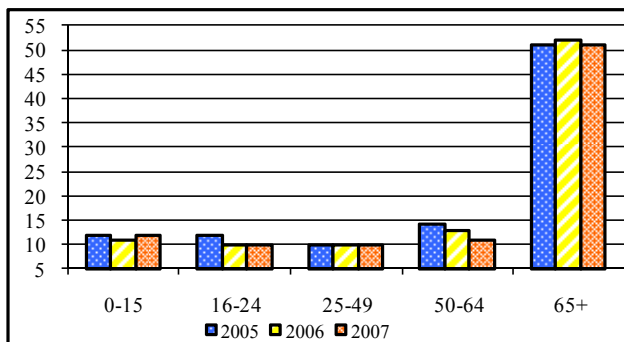
• Επιπτώσεις της μεταρρύθμισης των συντάξεων	2
• Σχέση κόστους και ποιότητας του τουριστικού προϊόντος	3
• Η ορθή τιμολόγηση του νερού στη γεωργία	4-5
• Νέα του Κέντρου Οικονομικών Ερευνών	6
• Νέα του Τμήματος Οικονομικών	7
• Το Κέντρο Οικονομικών Ερευνών	8

Τον Απρίλιο του 2009 η κυβέρνηση αποφάσισε αύξηση των συντάξεων, που θα εφαρμοστεί από τον τρέχοντα Οκτώβριο. Δικαιούχοι είναι νοικοκυριά με τουλάχιστον έναν συνταξιούχο των οποίων τα εισοδήματα είναι κάτω από τη γραμμή φτώχειας (δηλαδή κάτω των 10.398 και 15.597 ευρώ ετησίως για νοικοκυριά του ενός και δύο ατόμων, αντίστοιχα). Οι συνταξιούχοι χωρίζονται σε έξι κατηγορίες στις οποίες θα δοθούν αυξήσεις από 9%, για την κατηγορία με το πιο υψηλό εισόδημα, μέχρι 16%, για την κατηγορία με το πιο χαμηλό εισόδημα. Υπολογίζεται πως θα ωφεληθούν συνολικά 53.385 νοικοκυριά (71.207 άτομα) και το κόστος θα είναι γύρω στα 57 εκ. ευρώ.

Η Κύπρος, με ποσοστό φτώχειας γύρω στο 16%, που είναι κοντά στο μέσο όρο της ΕΕ-25, δεν είναι χώρα με έντονα κοινωνικά προβλήματα. Ωστόσο, ανάμεσα στους ηλικιωμένους το ποσοστό φτώχειας ξεπερνά το 50% (βλ. Διάγραμμα 1) που είναι το μεγαλύτερο στην ΕΕ. Συνεπώς, ορθά η κυβέρνηση έχει ως προτεραιότητα τη μείωση της φτώχειας ανάμεσα στους συνταξιούχους.

Διάγραμμα 1: Ποσοστό φτώχειας κατά ηλικιακή ομάδα

Εκτιμήσεις του ΚΟΕ (βλ. Πίνακα 1)* δείχνουν ότι το μέσο εισόδημα θα αυξηθεί κατά 514 ευρώ ετησίως (από 6740 σε 7254 ευρώ) για το φτωχότερο 10% και 483 ευρώ (από 9335 σε 9819 ευρώ) για το φτωχότερο 11-20% του πληθυσμού. Το μερίδιο στο συνολικό εισόδημα θα αυξηθεί από 3,05% σε 3,26% για το φτωχότερο 10% και από 4,23% σε 4,43% για το φτωχότερο 11-20% του πληθυσμού. Αντίθετα, το μερίδιο στο συνολικό εισόδημα των νοικοκυριών που είναι πάνω από το φτωχότερο 30% του πληθυσμού θα μειωθεί, επειδή τα νοικοκυριά αυτά δεν θα έχουν κανένα όφελος από την αναθεώρηση των συντάξεων. Αυτές οι αλλαγές στην κατανομή του εισοδήματος θα μειώσουν σημαντικά την εισοδηματική ανισότητα (ο δείκτης Gini θα μειωθεί κατά 0,5 μονάδες) και τη

φτώχεια (το ποσοστό φτώχειας θα μειωθεί κατά 0,6 μονάδες). Παράλληλα, θα αυξηθούν το βιοτικό επίπεδο των νοικοκυριών που εξακολουθούν μετά τη μεταρρύθμιση να είναι κάτω από τη γραμμή φτώχειας (δηλ. θα μειωθεί η ένταση της φτώχειας).

Πίνακας 1: Επίδραση στην κατανομή του εισοδήματος

Κατηγορία εισοδήματος	Πριν την μεταρρύθμιση		Μετά την μεταρρύθμιση	
	Μέσο ετήσιο εισόδημα	Ποσοστό στο συνολικό εισόδημα	Μέσο ετήσιο εισόδημα	Ποσοστό στο συνολικό εισόδημα
0-10%	6740	3,1%	7254	3,3%
11-20%	9335	4,2%	9819	4,4%
21-30%	11764	5,3%	11820	5,3%
31-40%	14269	6,5%	14269	6,4%
41-50%	16720	7,6%	16720	7,5%
51-60%	19297	8,7%	19297	8,7%
61-70%	22377	10,1%	22377	10,1%
71-80%	26254	11,9%	26254	11,8%
81-90%	32363	14,6%	32363	14,6%
91-100%	61674	28,0%	61674	27,8%

Ένα ερώτημα είναι κατά πόσο η αύξηση των συντάξεων έπρεπε να εξαγγελθεί στα πρόθυρα και να εφαρμοστεί στη διάρκεια μιας μεγάλης οικονομικής κρίσης. Αυτό είναι ένα δικαιολογημένο ερώτημα, ιδίως όταν η κυβέρνηση προσπαθεί να περιορίσει το δημοσιονομικό έλλειμμα με μείωση των αναπτυξιακών δαπανών, επιβραδύνοντας με αυτόν τον τρόπο την ανάκαμψη της οικονομίας και μειώνοντας τις δυνατότητές της να ανταποκριθεί στην αυξημένη παραγωγή που θα προκύψει μετά την έξοδο από την κρίση, κάτι που εγκυμονεί κίνδυνο πληθωρισμού. Επίσης, η αύξηση των κοινωνικών συντάξεων τις έχει φέρει πολύ κοντά στο επίπεδο των συντάξεων ατόμων που αφυπηρετούν από χαμηλόμισθες θέσεις ή/και δεν έχουν εισφέρει αρκετά σε ταμείο ή ταμεία σύνταξης. Αυτό εγείρει το ερώτημα κατά πόσο η μεταρρύθμιση υποσκάπτει τα κίνητρα για εργασία και εισφορά σε ταμεία σύνταξης, ιδιαίτερα των αυτοαπασχολούμενων.

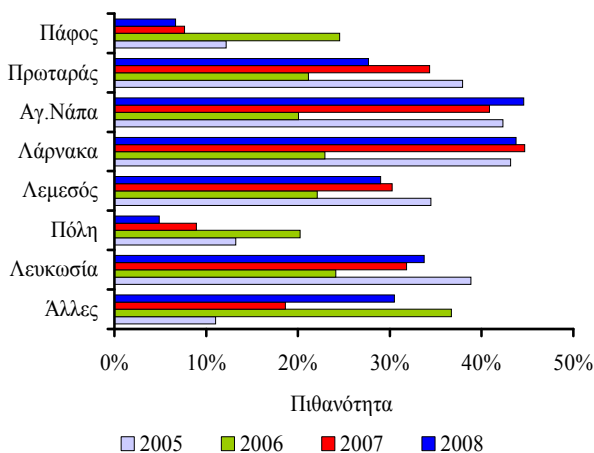
Συμπερασματικά, η μεταρρύθμιση των συντάξεων που αποφάσισε η κυβέρνηση έπρεπε να γίνει, δεδομένου του μεγάλου ποσοστού φτώχειας που υπάρχει ανάμεσα στους ηλικιωμένους στην Κύπρο. Επίσης, πρέπει να τονιστεί ότι έγινε στοχευμένα και αναμένεται να έχει πολύ θετικά κοινωνικά αποτελέσματα. Όμως, έγινε σε μια χρονικά ακατάλληλη περίοδο, όταν από οικονομικής σκοπιάς οι κρατικές επενδύσεις και η ενίσχυση των ιδιωτικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων είχαν μεγαλύτερη προτεραιότητα από την αύξηση των καταναλωτικών δαπανών. Επίσης, θα πρέπει να ληφθούν μέτρα ώστε να αποφευχθούν παρενέργειες που δυνατόν να προκαλέσουν οι αυξήσεις των κοινωνικών συντάξεων στην προσφορά εργασίας και στην αποταμίευση.

* Ανδρέου Μ. και Π. Πασιαρδής, «Εισοδηματική Ανισότητα, Φτώχεια και η Επίδραση της Μεταρρύθμισης των Συντάξεων», Δοκίμιο Οικονομικής Πολιτικής Αρ. 05-09, Κέντρο Οικονομικών Ερευνών Πανεπιστήμιο Κύπρου, Οκτώβριος 2009.

Η Κύπρος αποτελεί έναν ανεπτυγμένο τουριστικό προορισμό σε ένα έντονα ανταγωνιστικό περιβάλλον, που δέχεται τις επιδράσεις της παγκοσμιοποίησης και της ωρίμανσης της τουριστικής αγοράς. Συνεπώς, το κατά πόσο η ποιότητα του τουριστικού προϊόντος που απολαμβάνουν οι τουρίστες είναι ανάλογη της τιμής που πληρώνουν είναι ένα ερώτημα που απασχολεί έντονα τους αρμόδιους φορείς. Το ΚΟΕ, σε συνεργασία με τον Κυπριακό Οργανισμό Τουρισμού, διεξάγει έρευνα για το βαθμό ικανοποίησης των τουριστών από διάφορες πτυχές του τουριστικού προϊόντος, μεταξύ των οποίων και η σχέση μεταξύ του κόστους και της ποιότητας των διαφόρων προϊόντων/υπηρεσιών (value for money).^{*} Πιο κάτω παρουσιάζεται η πιθανότητα οι τουρίστες να χαρακτηρίσουν την Κύπρο χειρότερη από άλλους προορισμούς αναφορικά με τη σχέση κόστους-ποιότητας των προϊόντων/υπηρεσιών που προσφέρει. Η πιθανότητα έχει εκτιμηθεί με τη χρήση οικονομετρικών μοντέλων, με δείγμα περίπου 20000 τουριστών που επισκέφτηκαν την Κύπρο κατά την περίοδο Ιανουαρίου 2005-Δεκεμβρίου 2008.

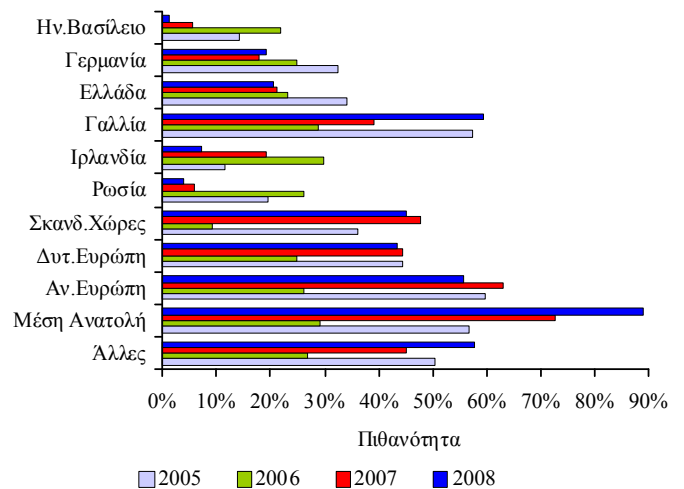
Το Διάγραμμα 1 δείχνει την πιθανότητα να χαρακτηριστεί η Κύπρος από κάποιον επισκέπτη ως χειρότερη από άλλους προορισμούς αναφορικά με τη σχέση κόστους-ποιότητας των προϊόντων/υπηρεσιών στο νησί, κατά περιοχή διανυκτέρευσης. Η πιθανότητα αυτή είναι αρκετά χαμηλότερη για τους τουρίστες που διέμεναν στην Πάφο και την Πόλη Χρυσοχούς το 2007 και 2008, αλλά και κατά μέσο όρο για όλα τα έτη της ανάλυσης. Οι τουρίστες που διέμεναν στη Λάρνακα και την Αγία Νάπα ήταν οι πιο δυσαρεστημένοι από την ποιότητα σε σχέση με τα χρήματα που πλήρωσαν.

Διάγραμμα 1: Πιθανότητα κατά περιοχή διαμονής

Το Διάγραμμα 2 παρουσιάζει την πιθανότητα να χαρακτηριστεί η Κύπρος ως χειρότερη από άλλους προορισμούς αναφορικά με τη σχέση κόστους-ποιότητας των προϊόντων/υπηρεσιών στο νησί, κατά χώρα προέλευσης των τουριστών. Πιο ικανοποιημένοι από τη σχέση κόστους-ποιότητας στην Κύπρο ήταν οι τουρίστες από το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Ρωσία και την Ιρλανδία τόσο τα έτη 2005, 2007, 2008 ξεχωριστά, αλλά και κατά μέσο όρο για όλη την περίοδο. Αντίθετα, για την περίοδο 2005-2008 πιο δυσαρεστημένοι από την ακρίβεια των διαφόρων προϊόντων και υπηρεσιών στην Κύπρο σε σχέση με την ποιότητά τους ήταν οι επισκέπτες από τη Μέση Ανατολή/Χώρες του Κόλπου, την Ανατολική Ευρώπη και τη Γαλλία. Για το 2008 την υψηλότερη πιθανότητα να χαρακτηρίσουν την Κύπρο χειρότερη από άλλους προορισμούς αναφορικά με τη σχέση κόστους-ποιότητας των προσφερόμενων προϊόντων/υπηρεσιών στο νησί, είχαν οι επισκέπτες από τη Μέση Ανατολή/Χώρες του Κόλπου, ακολουθούμενοι από τους Γάλλους τουρίστες.

Διάγραμμα 2: Πιθανότητα κατά χώρα προέλευσης

Συμπερασματικά, η οικονομετρική ανάλυση έδειξε ότι η πιθανότητα να χαρακτηριστεί η Κύπρος ακριβότερη συγκριτικά με άλλους προορισμούς παρουσιάζεται χαμηλότερη κατά μέσο όρο το 2006 σε σχέση με τα υπόλοιπα τρία χρόνια, ενώ τη χειρότερη εικόνα σε όρους ακρίβειας είχε η Κύπρος το 2005 και 2008. Ιδιαίτερη προσοχή χρειάζεται στις περιοχές της Λάρνακας και Αγίας Νάπας, όπου το ψηλό κόστος σε σχέση την ποιότητα των προσφερόμενων προϊόντων/υπηρεσιών δεν φαίνεται να ικανοποιεί τους επισκέπτες. Τέλος, περαιτέρω διερεύνηση χρειάζεται για τους λόγους που οδηγούν τους τουρίστες από τη Μέση Ανατολή/Χώρες του Κόλπου, την Ανατολική Ευρώπη και τη Γαλλία να χαρακτηρίζουν την Κύπρο ακριβότερη από άλλους προορισμούς που έχουν επισκεφτεί.

^{*} Clerides S., C. Filippou, P. Pashardes and N. Pashourtidou, "Visitor satisfaction with the Cypriot tourist product", Δοκίμιο Οικονομικής Πολιτικής (υπό έκδοση).

Η ορθή τιμολόγηση του νερού στη γεωργία

Χ. Ζουμίδης και Θ. Ζαχαριάδης

Η διαχείριση των υδάτινων πόρων είναι ένα από τα μεγαλύτερα ζητήματα που απασχολούν τη διεθνή πολιτική σκηνή και αποτελεί μείζον θέμα σε πολλές περιοχές του πλανήτη. Το διαθέσιμο για ανθρώπινη κατανάλωση νερό φτάνει μόλις το 0,1% της συνολικής ποσότητας νερού στη γη, ενώ χρόνο με το χρόνο περιορίζεται λόγω της αυξημένης κατανάλωσης και της μόλυνσης από βιομηχανικά και αστικά απόβλητα. Επιπρόσθετα, η κλιματική αλλαγή αποτελεί σοβαρή πρόκληση, ιδιαίτερα για τις ξηρές και ημίξηρες περιοχές όπως η Κύπρος, όπου η περαιτέρω λειψυδρία θα απειλήσει άμεσα την αγροτική παραγωγή, θα δημιουργήσει ευνοϊκές συνθήκες για την εκδήλωση δασικών πυρκαγιών και παράλληλα ενδέχεται να θέσει σε κίνδυνο την οικολογική ισορροπία και την ποιότητα ζωής των κατοίκων αυτών των περιοχών.

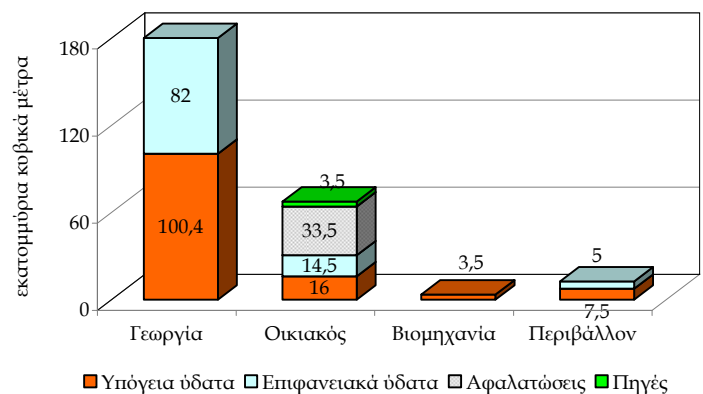
Η γεωργία αποτελεί τον μεγαλύτερο καταναλωτή νερού παγκοσμίως. Ειδικά στις χώρες της Νότιας Ευρώπης, η κατανάλωση νερού για άρδευση – ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης νερού – ανέρχεται στο 83% στην Ελλάδα, 69% στην Κύπρο, 68% στην Ισπανία και 57% στην Ιταλία. Είναι λοιπόν φανερό ότι οποιαδήποτε προσπάθεια για αειφόρο διαχείριση των υδάτινων πόρων θα πρέπει να δώσει ιδιαίτερη σημασία στο γεωργικό τομέα.

Μέχρι πρόσφατα, η αγροτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης οδήγησε σε οικονομικά αναποτελεσματική, κοινωνικά άνηση και μη αειφόρο διαχείριση του νερού που χρησιμοποιείται για άρδευση στη Νότια Ευρώπη. Η μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και η υιοθέτηση της Οδηγίας-Πλαισίου για τους υδάτινους πόρους (Οδηγία 2000/60/ΕΚ) εκφράζει την πρόθεση της ΕΕ να αντιμετωπίσει τα προβλήματα αυτά με ολοκληρωμένο τρόπο. Σε πρόσφατη μελέτη μας*, έγινε μια πρώτη προσπάθεια αποτίμησης των συνεπειών αυτών των πολιτικών στη διαχείριση του νερού άρδευσης στις χώρες του ευρωπαϊκού Νότου, λαμβάνοντας υπόψη ζητήματα οικονομικής αποτελεσματικότητας, αειφορίας και ισότητας, καθώς και πρακτικούς περιορισμούς για την εφαρμογή των πολιτικών.

Όπως και σε άλλες χώρες που αναπτύχθηκαν οικονομικά τις τελευταίες δεκαετίες, ο γεωργικός τομέας στην Κύπρο συρρικνώθηκε έντονα. Έτσι, από 18% του συνολικού ΑΕΠ και 20% του εργατικού δυναμικού στα μέσα της δεκαετίας του 1960, η γεωργία σήμερα συνεισφέρει το 2% του κυπριακού

ΑΕΠ και το 7% του εργατικού δυναμικού. Παρόλα αυτά, όπως προαναφέρθηκε και όπως δείχνει το Διάγραμμα 1, ο τομέας αυτός είναι ακόμα ο κύριος καταναλωτής νερού στη χώρα. Το νερό που διατίθεται στη γεωργία προέρχεται κατά 55% από κρατικά αρδευτικά έργα και κατά 45% περίπου από ιδιωτικές γεωτρήσεις. Ενώ γενικά το νερό οικιακής χρήσης διατίθεται στις τοπικές αρχές σε τιμή που καλύπτει περίπου το λειτουργικό κόστος της υδροδότησης, στην περίπτωση της γεωργίας το νερό για άρδευση διατίθεται σε επιδοτημένες τιμές – σήμερα είναι περίπου 0,17 Ευρώ ανά κυβικό μέτρο. Όπως είναι προφανές, οι χαμηλές αυτές τιμές ενθαρρύνουν την καλλιέργεια φυτών που αποφέρουν υψηλή κερδοφορία αλλά απαιτούν μεγάλες ποσότητες νερού.

Διάγραμμα 1: Ετήσια κατανάλωση νερού στην Κύπρο ανά τομέα και πηγή προέλευσης

Σημ.: Ο τομέας «Περιβάλλον» περιλαμβάνει χρήση νερού σε περιοχές ειδικού οικολογικού ενδιαφέροντος και σε δημόσιους χώρους (πάρκα, τοποτεχνίσεις κλπ) των δήμων και κοινοτήτων.

Πηγή: Savvides, L., Dörflinger, G. and Alexandrou, K. (2001). The Assessment of Water Demand of Cyprus. In: "Reassessment of the Island's Water Resources and Demand". Water Development Department and Food and Agricultural Organisation. Nicosia, Cyprus.

Μεταξύ άλλων, η προαναφερθείσα ευρωπαϊκή Οδηγία-Πλαίσιο για τους υδάτινους πόρους απαιτεί η τιμολόγηση του νερού να γίνεται με τρόπο ώστε η τελική τιμή προς τους καταναλωτές να αντανακλά το πλήρες κόστος χρήσης νερού. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, εκτός από το χρηματοοικονομικό κόστος παροχής νερού, τόσο το κόστος σπανιότητας όσο και το περιβαλλοντικό κόστος της χρήσης των υδάτινων πόρων. Όπως είναι γνωστό, το κόστος σπανιότητας ενός εξαντλήσιμου φυσικού πόρου είναι το κόστος ευκαιρίας που προκύπτει επειδή οι ποσότητες του πόρου που χρησιμοποιούνται σήμερα θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν στο μέλλον με πιθανώς πιο αποδοτικό τρόπο. Το περιβαλλοντικό κόστος οφείλεται

* Zoumidis C. and Zachariadis T., Irrigation Water Pricing in Southern Europe and Cyprus: The effects of the EU Common Agricultural Policy and the Water Framework Directive. Cyprus Economic Policy Review, Vol. 3, No. 1, pp. 99–122 (2009).

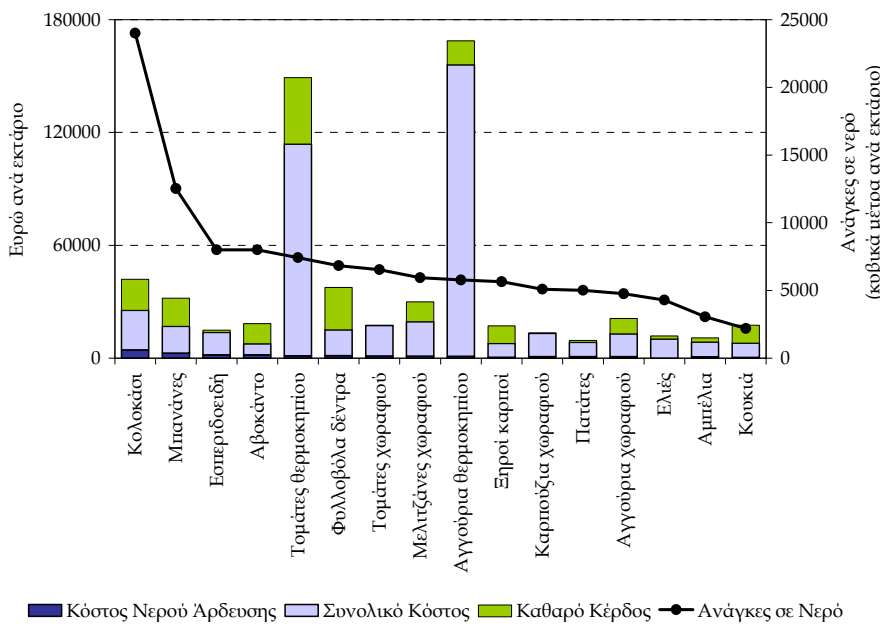
Η ορθή τιμολόγηση του νερού στη γεωργία

Χ. Ζουμίδης και Θ. Ζαχαριάδης

αφενός στην περιβαλλοντική υποβάθμιση των υπόγειων υδάτων (υφαλμύριση και ρύπανση) λόγω υπεράντλησης, και αφετέρου από τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις εναλλακτικών μεθόδων παροχής νερού (λ.χ. αφαλάτωση).

(εφόσον οι άδειες γεωτρήσεων παραχωρούνται από τις τοπικές αρχές και δεν είναι διαθέσιμα πλήρη συγκεντρωτικά στοιχεία) ούτε πόσο νερό καταναλώνει κάθε γεώτρηση, εφόσον στις περισσότερες γεωτρήσεις δεν υπάρχουν υδρομετρητές. Επιπρόσθετα, υπάρχει άγνωστος αριθμός παράνομων γεωτρήσεων.

Διάγραμμα 2: Στοιχεία κόστους και ανάγκες σε νερό για καλλιέργειες στην Κύπρο

Πηγές:

- Markou, M. and Papadavid, G. (2008), "Norm Input-Output Data for the main crop and livestock enterprises of Cyprus". Agricultural Research Institute. Nicosia, Cyprus.
- Ηλιάδης Γ., Χ. Μετόχης και Σ. Παπαχριστοδούλου (1995), «Τεχνοοικονομική ανάλυση των αρδεύσεων στην Κύπρο». Ινστιτούτο Γεωργικών Ερευνών, Λευκωσία.

Στην περίπτωση της κυπριακής γεωργίας, υπολογίστηκε πρόσφατα ότι η τιμολόγηση με βάση το πλήρες κόστος θα οδηγήσει σε τριπλασιασμό της τιμής του νερού άρδευσης, περί τα 0,53 Ευρώ ανά κυβικό μέτρο. Ένα τέτοιο μέτρο θα έχει αρνητικές συνέπειες σε συγκεκριμένους κλάδους της γεωργίας, αλλά και ειδικότερα στους παραγωγούς μικρού μεγέθους, που πιθανώς να πληγούν δυσανάλογα και να μην έχουν πολλές δυνατότητες προσαρμογής στις νέες συνθήκες. Ωστόσο, ενώ τέτοιες επιπτώσεις μπορούν να αντιμετωπιστούν λ.χ. με κατάλληλη κρατική βοήθεια ή μέτρα κοινωνικής πολιτικής, το σοβαρότερο πρόβλημα είναι ότι η αύξηση της τιμής αφορά μόνο το μέρος εκείνο της κατανάλωσης νερού που προέρχεται από κρατικά αρδευτικά έργα. Για το 45% του καταναλισκόμενου νερού που, όπως προαναφέρθηκε, προέρχεται από ιδιωτικές γεωτρήσεις, δεν θα υπάρξει αύξηση της τιμής, γιατί οι γεωτρήσεις αυτές δεν παρακολουθούνται συστηματικά. Το κράτος δεν γνωρίζει ούτε πόσες ακριβώς είναι οι γεωτρήσεις

Το Διάγραμμα 2 απεικονίζει μέρος του προβλήματος αυτού. Στις περισσότερες καλλιέργειες της Κύπρου, το κόστος του νερού άρδευσης αποτελεί πολύ μικρό μέρος του συνολικού κόστους που αντιμετωπίζουν οι αγρότες. Αυτό οφείλεται αφενός στην επιδοτούμενη τιμή του αρδευτικού νερού και αφετέρου στη χρήση ιδιωτικών γεωτρήσεων, για τις οποίες οι γεωργοί υφίστανται μόνο το κόστος λειτουργίας των αντλιών της γεωτρήσης. Έτσι, το κόστος του νερού αντιστοιχεί σε κατανάλωση νερού πολύ χαμηλότερη από την πραγματική· η πραγματική κατανάλωση κάθε καλλιέργειας προκύπτει από το μέγεθος «ανάγκες σε νερό», που παρουσιάζεται, επίσης, στο ίδιο διάγραμμα.

Τα παραπάνω οδηγούν στο συμπέρασμα ότι, ακόμα και αν επιβληθεί «σωστή» τιμολόγηση

στο νερό άρδευσης, παίρνοντας υπόψη το κόστος σπανιότητας και το περιβαλλοντικό κόστος της χρήσης νερού, αυτή πιθανότατα δεν θα οδηγήσει σε ορθολογική και αειφόρα διαχείριση των υδάτινων πόρων της Κύπρου. Το μέτρο μπορεί να είναι οικονομικά και περιβαλλοντικά αποτελεσματικό μόνο αν οι ιδιωτικές γεωτρήσεις παρακολουθούνται πλήρως και η κατανάλωση νερού από αυτές υπόκειται στις ίδιες χρεώσεις που υπόκειται και το νερό που προέρχεται από τα αρδευτικά έργα.

Σε κάθε περίπτωση, και ανεξάρτητα από τις πρακτικές δυσκολίες της ορθής τιμολόγησης του νερού, γίνεται φανερό ότι η Κύπρος πρέπει να στραφεί σε καλλιέργειες που να είναι συμβατές με τις επερχόμενες κλιματικές αλλαγές και τη διαφαινόμενη αυξημένη σπανιότητα των εγχώριων υδάτινων πόρων.

Στο προσεχές χρονικό διάστημα, θα αναλύσουμε το κόστος σπανιότητας και το περιβαλλοντικό κόστος της χρήσης νερού τόσο στον οικιακό όσο και στον αγροτικό τομέα, με στόχο την υποβοήθηση των κρατικών αρχών για την ορθή τιμολόγηση της χρήσης νερού στην Κύπρο.

Συμμετοχές προσωπικού σε διεθνή συνέδρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Μαρία Ανδρέου: Συμμετοχή στο ‘EUROMOD update project annual meeting and research workshop programme’ στο Πανεπιστήμιο του Essex, Ηνωμένο Βασίλειο, 25-26 Ιουνίου 2009.

Μαρία Ανδρέου: Συμμετοχή στη 2η συνάντηση του Δικτύου Εθνικών Εμπειρογνομόνων σε Θέματα Φτώχειας και Κοινωνικής Προστασίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη Σουηδία, 9-10 Ιουλίου 2009.

Μαρία Μιχαήλ: Συμμετοχή στις συναντήσεις του Lisbon Methodology (LIME) Working Group και στο LIME Modelling Workshop, European Union Economic Policy Committee (EPC) στις Βρυξέλλες, 4-5 Μαρτίου, 2009 / 4-5 Ιουνίου, 2009 / 12-13 Οκτωβρίου, 2009.

Αντρέας Τσιακλής: Συμμετοχή στο “Fourth Joint EU-OECD Workshop on Business and Consumer Opinions Surveys” στις Βρυξέλλες, Βέλγιο, 12-13 Οκτωβρίου 2009.

Αντρέας Τσιακλής: Συμμετοχή στο “EU Workshop on Recent Developments in Business and Consumer Surveys” στις Βρυξέλλες, Βέλγιο, 14 Οκτωβρίου 2009.

Βράβευση

Ο Θεόδωρος Ζαχαριάδης, Επίκουρος Καθηγητής στο Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου και Ακαδημαϊκός Σύμβουλος του ΚΟΕ, βραβεύθηκε πρόσφατα από το Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας με το Βραβείο Έρευνας «Νίκος Συμεωνίδης» για το έτος 2009. Το ΙΠΕ απονέμει ένα βραβείο κάθε χρόνο σε ερευνητή ή ερευνητική ομάδα που δραστηριοποιείται στην Κύπρο, «για αναγνώριση και επιβράβευση της άριστης επίδοσης στον τομέα της έρευνας». Ο Θ. Ζαχαριάδης βραβεύθηκε για το έργο του κατά την περίοδο 2005-2007, όπου εργάστηκε στο ΚΟΕ ως υπότροφος Marie Curie της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Το ΚΟΕ τον συγχαίρει θερμά.

Συνάντηση προγράμματος TEAMPEST

Στα πλαίσια του ερευνητικού προγράμματος TEAMPEST, που αφορά στην αξιολόγηση του κόστους της χρήσης των φυτοφαρμάκων στη γεωργία, θα πραγματοποιηθεί η τέταρτη συνάντηση των συμμετεχόντων στις 23 και 24 Οκτωβρίου 2009 στο ξενοδοχείο Sunrise Beach Hotel στον Πρωταρά. Το ΚΟΕ συμμετέχει στο ερευνητικό πρόγραμμα σε συνεργασία με πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα του εξωτερικού (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Wageningen University, Swedish University of Agricultural Sciences, INRA, University of Wales Aberystwyth, Instituto Nacional de Recursos Biológicos, University of National and World Economy και Agricultural Economics Research Institute).

Περιοδικό *Cyprus Economic Policy Review*

Περιεχόμενα του τεύχους 5 (Ιούνιος 2009)

- **Factors Affecting House Prices in Cyprus: 1988-2008**
Panos Pashardes and Christos S. Savva
- **The Financial Crisis and the Banking System in Cyprus**
Marios Clerides and Constantinos Stephanou
- **The Impact of Immigration on Unemployment, Labour Force Participation and Part-time Employment in Cyprus**
Louis N. Christofides, Sofronis Clerides, Costas Hadjiyiannis, Michael S. Michael and Marios Stephanides
- **The Composition of Government Revenues in Cyprus, 2002-2008**
Polyvios S. Eliofotou
- **Irrigation Water Pricing in Southern Europe and Cyprus: The effects of the EU Common Agricultural Policy and the Water Framework Directive**
Christos Zoumidis and Theodoros Zachariadis
- **Central Bank Independence and Economic Performance**
Athanasios Anastasiou

Προπτυχιακά Προγράμματα

Το Τμήμα Οικονομικών προσφέρει δύο προπτυχιακά προγράμματα στα πτυχία Οικονομικών και στις Διεθνείς, Ευρωπαϊκές και Οικονομικές Σπουδές. Κατά το ακαδημαϊκό έτος 2009/10 εξασφάλισαν θέση στα δύο πιο πάνω προγράμματα 106 φοιτητές. Από αυτούς 70 φοιτούν στο πρόγραμμα Οικονομικών και 36 στο πρόγραμμα Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Οικονομικών Σπουδών. Με τα δεδομένα αυτά, το Τμήμα Οικονομικών είναι αυτή τη στιγμή το δεύτερο μεγαλύτερο τμήμα του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Μεταπτυχιακά Προγράμματα

Το Τμήμα Οικονομικών προσφέρει μεταπτυχιακά προγράμματα – τρία επιπέδου Μάστερ και ένα διδακτορικού επιπέδου. Κατά το ακαδημαϊκό έτος 2009/10 προσφέρθηκαν θέσεις σε δύο από τα προγράμματα Μάστερ – Μάστερ στην Οικονομική Ανάλυση και Μάστερ στα Νομισματικά και Χρηματοοικονομικά. Το πρόγραμμα Μάστερ στην Οικονομική Ανάλυση προσφέρεται στην Αγγλική γλώσσα. Από το σύνολο των 78 αιτήσεων που υποβλήθηκαν, το Τμήμα προσέφερε σε 58 υποψηφίους θέση στα προγράμματα Μάστερ και οι θέσεις έγιναν αποδεκτές από 33 υποψηφίους, εκ των οποίων 5 είναι από το εξωτερικό.

Κοινοτικό Πρόγραμμα ΣΩΚΡΑΤΗΣ/ERASMUS

Το Τμήμα Οικονομικών στα πλαίσια του Κοινοτικού προγράμματος ΣΩΚΡΑΤΗΣ/ERASMUS προσφέρει μαθήματα και στην Αγγλική γλώσσα. Κατά το ακαδημαϊκό έτος 2009-10, θα προσφερθούν τα πιο κάτω μαθήματα:

Χειμερινό Εξάμηνο 2009-10

- OIK306 Διεθνής Χρηματοοικονομική
- OIK408 Οικονομική Μεγέθυνση

Εαρινό Εξάμηνο 2009-10

- OIK308 Οικονομική Ανάπτυξη
- OIK310 Χρηματοοικονομική Τραπεζική και Χρηματοδότηση

Επισκέπτες Καθηγητές

Οι παρακάτω επισκέπτες θα βρίσκονται στο Τμήμα μόνο για το Εαρινό Εξάμηνο και θα διδάξουν μαθήματα της ειδικότητάς τους στα προγράμματα του Τμήματος:

- Μαρία Ηρακλέους, PhD Virginia Polytechnic Institute and State University, USA
- Θεόδωρος Σίμος, PhD University of Essex, UK
- Χριστόφορος Πισσαρίδης, PhD London School of Economics
- Πάνος Χατζηπαναγιώτου, PhD SUNY at Stony Brook, USA

Ειδικοί Επιστήμονες:

- Έλενα Κεττένη, PhD Πανεπιστήμιο Κύπρου
- Κοντολαίμης Ζήνων, PhD University of Manchester, UK
- Νίκη Παπαδοπούλου, PhD Boston College, USA, Κεντρική Τράπεζα
- Χρίστος Σιαμπάνης, PhD University at Albany, USA
- Γιώργος Συρίχας, PhD University of Essex, Κεντρική Τράπεζα

Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό

Το Τμήμα έχει εργοδοτήσει από την 1^η Σεπτεμβρίου 2009 τον κ. Λοΐζο Σολωμού στη θέση του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού. Ο κ. Σολωμού θα αναλάβει τη διδασκαλία των φροντιστηρίων των προπτυχιακών μαθημάτων OIK212 Εφαρμογή Ποσοτικών Μεθόδων στα Οικονομικά και OIK303 Οικονομετρία, καθώς επίσης και το συντονισμό του προπτυχιακού μαθήματος OIK111 Αρχές Μικροοικονομικής Θεωρίας.

Έδρα Marfin Laiki Bank

Στις 29 Ιουνίου 2009, διεξήχθησαν οι συνεντεύξεις για την πλήρωση της θέσης Καθηγητή στην Έδρα Marfin Laiki Bank στις Ευρωπαϊκές Σπουδές. Η εκλεκτορική επιτροπή πρότεινε τον καθηγητή Χριστόφορο Πισσαρίδη.

Άδειες Ακαδημαϊκού Προσωπικού

Στα πιο κάτω μέλη ακαδημαϊκού προσωπικού του Τμήματος έχει παραχωρηθεί σαββατική άδεια ή άδεια άνευ απολαβών:

Αναπληρωτής Καθηγητής Γιάννης Μπίλιας, Άδεια άνευ απολαβών, Ακαδημαϊκό έτος 2009/10.

Αναπληρωτής Καθηγητής Σωφρόνης Κληρίδης, Σαββατική Άδεια, Ακαδημαϊκό έτος 2009/10.

Δρ Γιάννης Κασπαρής, Σαββατική Άδεια, Εαρινό Εξάμηνο 2009/10.

Νέες Θέσεις

Το Τμήμα Οικονομικών έχει προκηρύξει για πλήρωση τέσσερις θέσεις στις βαθμίδες Λέκτορα και Επίκουρου Καθηγητή. Η προθεσμία υποβολής αιτήσεων είναι η 18^η Δεκεμβρίου 2009. Περισσότερες πληροφορίες δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα του Πανεπιστημίου στη διεύθυνση <http://www.ucy.ac.cy/goto/hure/el-GR/ProkirigmenesTheseis.aspx>

Σειρά Σεμιναρίων στα Οικονομικά

Όπως κάθε χρόνο, το Τμήμα Οικονομικών διοργανώνει σειρά σεμιναρίων με ομιλητές ακαδημαϊκούς από διάφορες χώρες. Τα σεμινάρια είναι ανοικτά για το κοινό. Περισσότερες πληροφορίες δίνονται στην ιστοσελίδα του Τμήματος: <http://www.ucy.ac.cy/goto/economics/en-US/seminars.aspx>

ΚΕΝΤΡΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ – ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ

Το Κέντρο Οικονομικών Ερευνών (ΚΟΕ) του Πανεπιστημίου Κύπρου είναι ένας ανεξάρτητος, μη κερδοσκοπικός οργανισμός με στόχο την προαγωγή της επιστημονικής γνώσης στα οικονομικά, κυρίως σε θέματα που ενδιαφέρουν την Κύπρο.

Στην πυραμίδα της διοικητικής ιεραρχίας του ΚΟΕ είναι το Συμβούλιο και το Ακαδημαϊκό Συμβούλιο:

- Το Συμβούλιο απαρτίζεται από εκπροσώπους του Πανεπιστημίου, της Κυβέρνησης και των ιδιωτικών οργανισμών που στηρίζουν οικονομικά το ΚΟΕ και προτείνει θέματα για έρευνα.
- Το Ακαδημαϊκό Συμβούλιο απαρτίζεται από τους υπεύθυνους των ερευνητικών προγραμμάτων και μεριμνά για τη διεξαγωγή της έρευνας.

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: Μιχάλης Καμμάς, Γενικός Διευθυντής Συνδέσμου Τραπεζών Κύπρου

Μέλη: Μιχαήλ Σ. Μιχαήλ, Τμήμα Οικονομικών (Πρόεδρος)
 Ανδρέας Μολέσκης, Γραφείο Προγραμματισμού (Γενικός Διευθυντής)
 Γεώργιος Παπαγεωργίου, Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικών Ασφαλίσεων (Γενικός Διευθυντής)
 Πάνος Πασιαρδής, Κέντρο Οικονομικών Ερευνών (Διευθυντής)
 Γεώργιος Συρίχας, Κεντρική Τράπεζα Κύπρου (Ανώτερος Διευθυντής Οικονομικών Ερευνών)
 Ανδρέας Χαραλάμπους, Υπουργείο Οικονομικών (Διευθυντής Οικονομικών Μελετών και ΕΕ)
 Κωνσταντίνος Χριστοφίδης, Πανεπιστήμιο Κύπρου (Αντιπρύτανης Ακαδημαϊκών Υποθέσεων)

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: Πάνος Πασιαρδής

Μέλη: Έλενα Ανδρέου, Σωφρόνης Κληρίδης, Θεοφάνης Μαμουνέας
 Μιχαήλ Σ. Μιχαήλ, Λούης Χριστοφίδης

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΙ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ

Θεόδωρος Ζαχαριάδης, Πάρις Κλεάνθους, Αντρος Κούρτελλος
 Θανάσης Στέγγος, Κρίστης Χασάπης, Κώστας Χατζηγιάννης

ΤΟΜΕΑΣ

Δημόσιος

Νοικοκυριά

Επιχειρήσεις

Άλλα ερευνητικά προγράμματα

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Αλέξανδρος Πολυκάρπου, τηλ. 22892404, email: polycarpou@ucy.ac.cy

Μαρία Ανδρέου, τηλ. 22892412, email: andreou.maria@ucy.ac.cy

Παναγιώτης Γρηγορίου, τηλ. 22892427, email: gregorioup@ucy.ac.cy

Νικολέττα Πασιουρτίδου, τηλ. 22892452, email: n.pashourtidou@ucy.ac.cy

Αντζελα Σιεκέρσαββα, τηλ. 22892429, email: adangela@ucy.ac.cy

Οι απόψεις που εκφράζονται στα άρθρα του ενημερωτικού δελτίου είναι των συγγραφέων μόνο και δεν αντιπροσωπεύουν αναγκαστικά το ΚΟΕ. Επιτρέπεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή ή η μετάδοση, από οποιοδήποτε οπτικοακουστικό μέσο, όλου ή μέρους του ενημερωτικού δελτίου, με αναφορά στο παρόν δελτίο και τους συγγραφείς του άρθρου.

Η 'Οικονομική Έρευνα' κυκλοφορεί τρεις φορές ετησίως και είναι διαθέσιμη σε ηλεκτρονική μορφή στην ιστοσελίδα του ΚΟΕ <http://www.ucy.ac.cy/goto/ecorece/el-GR/HOME.aspx>